

Aut enim vere pœnituit, et ita dignus non erat igne gehennæ, idcirco nœc igne voluit eum Jesus comburere; aut non pœnituit vere, et ita fuit æterno igne torquendus. Ideo illam pœnam ignis reservavit Josue Domino, et ipse aliam pœnam, scilicet lapidationem inflixit. »

Verum facilius et planior responsio est, Achan et lapidatum fuisse et combustum. Dum enim rogus ille jussu Dei struitur, incenditur, conscendit, populus sceleri et scelesto indignans, ac placandi Numinis avidus, ut Achan quasi catharma et communem Israelis perniciem a se propelleret, a lapidibus manus continere non potuit, quin eum, ut sacrilegum et anathemati addictum, lapidarent: lapidatum deinde igni tradiderunt (licet noster Serarius censeat Achan prius vivum combustum, deinde cineres ejus lapidibus obrutos fuisse). Unde sequitur:

ET CUNCTA QUÆ ILLIUS ERANT, IGNE CONSUMPTA SUNT. — « Cuncta, » scilicet boves, oves, asini, tabernaculum, suppellex, quin et filii et filiae: hos omnes enim nominavit vers. 24. Unde patet cum Achan filios quoque et filias, adde et uxorem (licet id neget Abulensis): hæc enim cum marito censetur una esse caro unaque persona (sic factum est uxoriibus Core, Balthan et Abron, Num. xvi, 27), fuisse combustos, Achan enim erat Israelis anathema, quod totum cum omnibus suis perimendum erat. Ita Abulensis hic, Quæst. LXVIII, licet ipse eos non igne, sed lapidibus obrutos putet.

Dices: Quo jure, peccante patre, cum eo pleuntur filii et filiae? Nam Deus, Ezech. xviii, sanxit: « Filius non portabit iniquitatem patris. » Respondeo, verisimile est filios et filias Achan grandiores furto paterno consensisse et cooperatos esse, abscondendo res ab eo furto sublatas ex cupiditate et avaritia. Ita Procopius. Si qui ejus filii et filiae parvuli fuerunt et infantes, adeoque furto immunes et innocentes, hi tamen juste quoque a Deo cum patre nocente occidi jussi sunt, quia Deus est absolutus vitæ necisque omnium, etiam innocentum Dominus, atque ob culpam saltem originalem, mortis reatu et debito quandoque et quomodocumque (id est, quocumque mortis genere) Deus vult, solvendo, omnes etiam infantes illi obstringuntur; sic igitur hic quoque Deus filios Achan paterni criminis non conscios pari cum patre pœna damnavit, ut eo gravior esset patris pœna, quo ipse obsuam culpam videbat infantes quoque suos secum pleeti; ac ut tali supplicio, talique anathemate omnia estra metu Dei percellerentur; ne quis deinceps tale quid attentare auderet. Vide Deuter. xiii, 15, ubi jubetur urbs tota periri, statimque anathema, ex qua egressi sunt idololatras dicentes et docentes: « Serviamus diis alienis. » Sic Numer. cap. xxxi, vers. 17, jubet Deus omnes Madianitas masculos, etiam parvulos interficere, eo quod ipsi Hebræos impulerint ad cultum Beelphegor. Sic

II Reg. xxi, nepotes Saulis ob ejus scelus vivi fuere crucifiaxi.

Porro notat Abulensis, Quæst. XXXI, Deum nusquam jubere filios occidi ob culpam parentum post eorum necem, sed ipsi adhuc viventibus, ut scilicet parentes viventes filiorum cædem sentiant et doleant, itaque in filiis puniantur. « Solum, inquit Abulensis, puniuntur peccata patrum in filiis, eis viventibus; post mortem autem patrum quicquid accidit filiis, jam non est pro peccatis patrum, sed pro suis, quia pater non posset puniri in filiis post mortem, cum pœnam illorum non agnoscat, cum nesciat an nobiles, an ignobiles sint, ut dicitur Job cap. xvi, 21, de mortuo: « Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget. »

Moraliter, discite hic quam grave et tetrum sit peccatum, quamque Dei oculos offendat, ut pote quod morte etiam innocentum explendum fuit, ac morte ignis: verisimile est enim eos omnes non prius strangulatos, sed vivos fuisse combustos.

Audi S. Augustinum, Quæst. VIII, alta hic Dei judicia expendentem, et tres hujus supplicii causas assignantem. Prima est: « Non enim aliud, quantum attinet ad universi mundi administrationem, contingit mortalibus, cum moriuntur quandoque morituri; et tamen apud eos qui talia metuunt, disciplina sancitur, ut non se solum quisque curet in populo, sed invicem sibi adhibeant diligentiam, et tanquam unus corporis, et unus hominis, alia pro aliis sint membra sollicita. » Et nonnullis interjectis secundam causam assignat: « Simul etiam ostenditur quanta connexa sit in populi societate ipsa universitas, ut non in seipsis singuli, sed etiam tanquam partes in toto existimentur; per unum igitur peccatum, mortemque paucorum admonitus est populus universus, tanquam in corpore universo querere quod amissum est. » Tertiam denique subjicit: « Simul etiam significatum est quantum mali fieret, si universa illa congregatio peccasset, quando ne unus quidem ita potuit judicari, ut ab eo possent cæteri esse securi. » Subdit deinde Augustinus id Josue, vel alteri homini judici non licere, sed soli Deo, « qui potens est etiam post mortem, quod homo non potest, liberare vel perdere; » sed tamen Deum post mortem neminem perdere ob patris, sed solum ob propriam ejus culpam.

Moraliter, discite hic quam acriter Deus vindicare solet sacrilegia. Sic Heliodorus templi pecuniam auferre satagens ab Angelis flagellatus, vix precibus Oniæ Pontificis mortem evasit, II Machab. iii, 26. Legi horrendam Antiochi Epiphaniis sacrilegi mortem, II Machab. cap. ix, vers. 5 et sequentibus.

Leo Constantini Copronymi filius, religiosus quidem Imperator et pius ab initio; verum ubi coronam Ecclesie a Mauritio donatam gestasset,

carbunculi morbo percussus, ardenti febre tandem exsinctus est, teste Zonara, tom. III, et Glyca IV part. Annal.

Petrus Aragonum rex Tarraconensem Ecclesiam invadens, a S. Thecla ejus protectrice sibi apparente alapa percussus sensim extabuit, ac moriens facti pœnitens jussit Tarracone Episcopum in pristinas possessiones restitui. Ita habet Vita S. Theclæ, et Hieronymus Surlitanus, lib. X Annal. cap. xxxix.

Principes Capuanus, direptor honorum Ecclesie cœnobii montis Cassini, anno Domini 1078, cæcitate percussus fuit, uti narrat Leo Ostiensis, lib. III Hist. montis Cassini, cap. xlv.

Julianus avunculus Juliani Imperatoris Apostate, cum suis quæstoribus Felice et Elpidio inauditis morbis lethalius ictus, ob direptum magnum Antiochæ templum miserime interit, uti narrat Nicephorus, lib. X, cap. xx.

Magis horrendum est quod ex B. Petro Damiano narrat Baronius, tom. XI, ad annum Christi 1033, comitem quemdam Germanie ob occupata et distracta bona Ecclesiastica, ad inferos cum hereditibus damnatus, ibi crepitantibus flammis exuri.

Porro ejusdem anathematis et sacrilegi rei sunt Religiosi, qui contra votum paupertatis bona monasterio communia surripiunt, et sibi appropriant: Religioso enim proprium habere non licet, talesque ut anathemata exterminandi sunt. Sic

S. Petrus Ananiam et Sapphiram, quod contra votum prefi ex agro vendito sibi retinissent, morte punivit, Actor. v. Narrat S. Hieronymus, epist. 22 ad Eustoch., monachum quemdam morientem reliquisse centum solidos, quos texendo lino acquisierat, quos Macarius, Pambo et Isidorus, cæterique seniores decreverunt infidiosos esse cum eodem, dicentes: « Pecunia tua tecum sit in perditionem. » Unde tantus, inquit, cunctos per totam Egyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisset sit criminis. S. Gregorius, lib. IV Dialog. lv, narrat se, cum Abbas esset, Copiosum monachum, qui tres aureos occullaverat, vorientem a nemine visitari, sed ab omnibus vitari jussisse, ac mortuum in sterquilino sepeliri, eique ab omnibus declamari: « Pecunia tua sit tecum in perditionem. » Auctor sermonum ad Fratres in eremo apud S. Augustinum, tom. X, serm. 8, jussit Januarium monachum, cum centum et undecim solidis, quos in cella absconderat, sepeliri, omnesque flecto ei intonare: « Pecunia tecum sit in perditionem. » Plura vide apud nostrum Jacobum Alvarez, tract. De paupertate, lib. V, part. I, cap. vi.

26. CONGREGAVERUNT SUPER EUM ACERVUM MAGNUM LAPIDUM. — Alia est hæc lapidatio ab illa, de qua vers. 23; illa enim facta est vivo Achan, hæc mortuo: ut scilicet per eam acervus lapidum erigeretur, in perpetuum lapidationis prioris et vindicæ sacrilegi monumentum.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josue, metum fugamque simulans, Haienses ex urbe Hai ad se insequendum elicit; quibus egressis, a tergo latentes in insidiis in urbem civitatem vacuam immittit. Quare in Haienses egressos conversus, eos trucidat, urbemque concremat, ac spolia inter suos dividit. Secundo, vers. 30, fœdus populi cum Deo instaurat, ac benedictiones legis observatoribus promittas, et maledictiones ejus transgressoribus comminatas in montibus Garizim et Hebal proclamari jubet, juxta jussa Mosis, Deut. xxxvii.

1. Dixit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides; tolle tecum omnem multitudinem pugiatorum, et consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem ejus, et populum, urbemque et terram. 2. Faciesque urbi Hai, et regi ejus, sicut fecisti Jericho, et regi illius; prædam vero, et omnia animantia diripiatis vobis: pone insidias urbi post eam. 3. Surrexitque Josue, et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai; et electa triginta millia virorum fortium misit nocte, 4. præcepitque eis dicens: Pone insidias post civitatem; nec longius recedatis, et eritis omnes parati. 5. Ego autem, et reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus et terga vertemus; 6. donec persequentibus ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius. 7. Nobis ergo fugientibus et illis persequentibus, consurgetis de insidiis, et vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras. 8. Cumque ceperitis, succendite eam; et sic omnia facietis ut jussi. 9. Dimisitque eos, et perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter

Civitas
votata.

Religio-
sum.

Et sacri-
legi.

Temple
constru-
tum.

VERS. 26.

Bethel et Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai : Josue autem nocte illa in medio mansit populi, 10. surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. 11. Cumque venissent et ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam et eos erat vallis media, 12. Quinque autem millia viros elegerat, et posuerat in insidiis inter Bethel et Hai, ex Occidentali parte ejusdem civitatis : 13. omnis vero reliquus exercitus ad Aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, et stetit in vallis medio. 14. Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiae. 15. Josue vero et omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per solitudinis viam. 16. At illi vociferantes pariter et se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate, 17. et ne unus quidem in urbe Hai et Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes), 18. dixit Dominus ad Josue : Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam. 19. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiae quae latebant, surrexerunt confestim ; et pergentes ad civitatem, ceperunt, et succenderunt eam. 20. Viri autem civitatis, qui persequerentur Josue, respicientes et videntes fumum urbis ad caelum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere : praesertim cum hi qui simulaverant fugam, et tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent. 21. Vidensque Josue et omnis Israel quod capta esset civitas, et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai. 22. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire ceperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii caderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur, 23. regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, et obtulerunt Josue. 24. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem. 25. Erant autem qui in eodem die conciderant a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai. 26. Josue vero non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum, donec interficerent omnes habitatores Hai. 27. Jumenta autem et praedam civitatis dividerunt sibi filii Israel, sicut praeceperat Dominus Josue. 28. Qui succendit urbem, et fecit eam tumulum sempiternum. 29. Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in praesentem diem. 30. Tunc aedificavit Josue altare Domino Deo Israel, in monte Hebal. 31. Sicut praeceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, et scriptum est in volumine legis Moysi : altare vero de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit ; et obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas. 32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel. 33. Omnis autem populus, et majores natu, ducesque ac judices stabant ex utraque parte arcae, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam federis Domini, ut advena ita et indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, et media juxta montem Hebal, sicut praeceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel. 34. Post haec legit omnia verba benedictionis et maledictionis, et cuncta quae scripta erant in legis volumine. 35. Nihil ex his quae Moyses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis et advenis, qui inter eos morabantur.

Vers. 1. 1. TOLLE TECUM ONNEM MULTITUDINEM PUGNATORUM, — ut totis viribus adorianis Hai, et inde reliquas Chananeae urbes, utque Hebraeis priorum clade consternatis animos addas, ne

puient se ob paucitatem fuisse casos, ac denique ut omnes praedae et spoliatorum Haiensium participes efficias.

Vers. 2. 2. FACIESQUE URBI HAI ET REGI EJUS, SICUT FACISTI JERICHO ET REGI ILLIUS, — ut omnes domos urbis comburas, et cives omnes occidas una cum rege, uti fecisti in Jericho.

Vers. 3. 3. ET ELECTA TRIGINTA MILLIA VIROREM PORTIUM RISIT NOCTE.

Vers. 4. 4. PRAECEPTIQUE EIS DICENS : POSITE INSIDIAS POST CIVITATEM. — Dices : Vers. 12 dicitur Josue posuisse in insidiis quinque millia virorum duntaxat, quomodo ergo hic insidiis dantur triginta millia? Respondeo cum Abulensi, insidias hasce universim fuisse triginta millium, uti hic dicitur, sed ex iis deputata fuisse quinque millia duntaxat quae Haiensibus urbem egressi ad Hebraeos persequendum, urbem a tergo ingrederentur, eamque succenderent : reliqua vero quinque et viginti millia ad hoc destinata fuisse, ut se cum Josue contra Haienses aperto jam Marte pugnantem lateraliter conjungerent, et ut insidiis quinque millium urbem invasuris, si illae detegerentur, aut invaderentur, essent auxilio ; unde iis praecepit dicens :

NEC LONGUS RECEDATIS, ET ERITIS OMNES PARATI, — ad insidias quinque millium, si invadantur, defendendum, vel si id non fiat, ad mecum contra Haienses pugnandum. Denique ut Haienses undique cingatis, et fugientes excipiat et occidatis, ne quis effugiat.

Vers. 5. 5. CUMQUE EXIERINT CONTRA NOS, SICUT ANTE FUGIEMUS (revera fugiendo), FUGIEMUS ET TERGA VERTEMUS — fugam simulando.

Vers. 6. 6. DONEC PERSEQUENTES AB URBE LONGIUS PTRAHANTUR. — Fuga ergo haec materialis erat duntaxat, non formalis, uti fuerat prior ob stragem ab Haiensibus editam. « Fugiemus » ergo, hoc est, ut sequitur, « terga vertemus, » et retrorsum curremus, quasi terribi, et caedi metuentes uti prius. Quare erat hic simulatio fugae potius quam fuga. Estque hoc stratagemae familiare militibus in praeliis. Simulant enim fugam, ut hostem ex urbe extrahant, ac extractum cingant et cedant.

Quaerit hic S. Augustinus an haec simulatio sit licita? Videtur enim esse mendacium, quod semper est turpe et illicitum : sicut enim mendacium fit verbis, sic et factis, ac tum dicitur simulatio, quae non est aliud quam mendacium in actionibus vitae, scilicet cum quis per has mendat aliud significare quam interius in animo sentit, uti faciunt hypocritae, qui simulant sanctitatem, ut alios decipiant, eorumque gratiam sibi conciliant. Respondeo esse licitam, quia, ut recte notat Cajetanus, mendacium non tam facile committitur factis, quam verbis : verba enim proprio instituta sunt ad significandum mentis conceptus, non facta ; unde verba determinatam et precisam habent significationem, quae si mentis conceptui adversetur, est mendacium ; facta autem

latam et indeterminatam, imo dubiam et ambiguum saepe habent significationem. Quare etiam videantur mentis conceptui adversari, revera tamen non adversantur, ac proinde nec continent mendacium, v. g. si Josue hic verbis dixerit Haiensibus : Nos metu vestri fugimus, quia timeamus a vobis caedi, mentitus fuisset. Jam autem hoc non dixit verbis, sed factis hoc visus est dicere, sed revera non dixit. Fugit enim, hoc est retrocessit, non ut significaret se metueri Haienses, ideoque fugere, sed ut eos ex urbe eliceret ad se insequendum, ac insequentes ingereret et mactaret. Hoc enim vere intendebat, non aliud, et hoc vere significabat haec materialis ejus fuga, id est retrocessio : non ergo mentiebatur, quia quod facto significabat, hoc corde intendebat. Sciebat tamen Haienses aliter suam hanc fugam interpretaturos, scilicet se fugere metu caedis, itaque decipiendos ; sed hanc eorum deceptionem ipse facto suo non significavit, nec formaliter intendit, sed tantum fieri permisit ob suum commodum, ut scilicet eos ex se deceptos ipse caperet et occideret. Idem quotidie fit in praeliis : unde communis militum hominumque esse sensus in hujusmodi stratagematibus bellicis nil esse vitiosum, nullumque mendacium, sed ingeniosam industriam ad hostes superandum, paradumque victoriam. Quare latius fuga communi militum estimatione non censetur esse fuga, sed simulatio fugae, atque simulacionem facto ipso praese ferre et significare, non autem veram fugam. Nullum ergo in fuga haec est mendacium, quia ipsa ex communi hominum usu et estimatione non fugam, sed simulationem fugae duntaxat indicat et significat. Simulatam enim fugam aliter significare nequeunt milites, quam simulatae fugiendo, quod dum faciunt, significant id quod in corde intendunt, ac proinde non mentiantur, licet hostes putantes eos vere fugere, fallantur et decipiantur ; sed id fit non ex significatione militum, sed ex suspicione et imprudenti temerarioque iudicio hostium, cuius culpam et poenam ipsi sibi imputent, non alii. Celebre est Platonis dictum : « Hostes industria magis et arte vincit, quam viribus, » quorum alterum ducis est, alterum militum.

Audi Leonem Imperatorem in *Tactis*, cap. xx, num. 183 : « Insidiae omnes vehementiores habent impetus, quam caetera incursions ; esse tamen quae a latere fiunt, longe vehementissime. Nam hujusmodi insidias aliquando si comparaveris, longe meliores efficacioresque videbis esse iis quae a latere fiunt. » Et num. 8 : « Alia, inquit, inimicis dicitur, alia ipse facito. Res graves adhaec secretas cum multis ne communices, sed paucis iisque fidelioribus amicis tuis. Ita enim hostes decipere saepe necessarium esse diximus. » Et num. 53 : « Ad omnes vitae partes, praeterquam in bello, inacidum te esse praecipimus ; ibi autem et in iis imperatoris consilii datus

adjuvat, ubi hostes eo decepturus es. » Juxta illud :

Dolus, an virtus quis in hoste requirit ?

Ratio est, quod hic nulla injustitia intervenit, nec fides data hosti frangitur, sed solertia et prudentia militari res geritur, qua fit ut et hostibus belli consilia occultentur, ac victoria certior securiorque sit, et minori militum jactura comparetur. Quocirca Xenophon in *Hyparcho* : « Nihil, ait, in bello utilius dolis. » Antigonus rogatus quomodo essent hostes aggreddendi, dixit : « Aut dolo, aut vi; aut aperte, aut insidiis. » Lysander ait : « Si in *pelliculis* Leonia pellicis sufficere non possit, induenda certe vulpina est. » Ammianus, lib. XVII, refert ex rege Sapore, « esse quosdam qui prosperos belli eventus, seu virtus, seu insidiis confingissent, maximo laudabant. » Agostianus apud Plutarchum : « Hostes, dicebat, in bello fallere, non justum solummodo valdeque gloriosum, sed etiam suave et lucrosus esse. » Brasidas insignis dux, apud Theudidem, lib. V, assererat : « Illa belli furta pulcherrimam laudem habere, per que hostes maxime decipiuntur, et amici plurimum juvantur. » Generosior tamen est pugna et victoria, si aperto Marte configatur et hostis superetur. Unde cum Alexandro Magno dux quidam suaderet ut noctis occasione contra Dariam ureretur : « Absit, ait, meum non est suffragari querere victorias. » In eadem sententia erat Virgilianns ille Turnus, *Æneidos* lib. IX, ubi delectatus veteres Grecorum insidias, et apertas Latinorum pugnas Trojanis comminatus, sic inculcat :

Tenebras et inertia furta
Palladii, casis summas custodibus arcis,
No timeant : nec equi cæca condemur in alvo.
Luce palam certum est igni circumdare muros.

Antiochus, illustrem victoriam de Galatis per insidias consecutus, illacrymavit dicens, ut habet *Alextas*, *Emblem.* CXXIII :

Ut superasse juvat, sic superasse pudet.
Nemo, inquit, mentis alte claudium velit occidere
hostem.

9. JOSUE MANSIT IN MEDIO POPULI. — Rex ergo sit in medio regni, quasi centrum in circulo, ut omnia circumcirca æque circumlustret, curet, dirigat, administret, sicut cor est in medio hominis, et sol in medio mundi. Vide Julium Frontonem libris quatuor quos scripsit *De Stratagematibus*; ac lib. II, cap. v, multa insidiarum exempla recenset. Accipie pauca e multis. Tomiris Scytharum regina Cylum Persarum ducentem equo Marte certantem, simulato metu elicit ad notas militi suo argustias, atque ibi repente converso agmine natu a loci adjuva devicit.

Ægyptii conflicturi acie in eis campis, quibus junctæ paludes erant, alga eas contulerunt, com-

missoque prælio fugam simulantés, hostes in insidias sevocaverunt, qui rapidius vespè perignota loca, limo inhæserunt circumventique sunt.

Maharbal vinum infecit mandragora, quæ soperem infert; nocte deinde interpesta, relicti intra castra quibusdam sarcinis, et omni vino infecto, fugam simulavit : cumque Barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum avide merum hausissent et in modum defunctorum strati jacerent, reversus cepit eos ac trucidavit.

Annibal, cum sciret sua et Romanorum castra in eis locis esse quæ lignis deficiebant, ex industria in regione deserta plurimos armentorum greges intra vallum reliquit : qua velut præda Romani potiti, in summis lignationis angustiis insalubribus se cibus oneraverunt. Annibal, reducto nocte exercitu, securos eos et semicruda graves carne majorem in modum vexavit.

Alexander Macedo, cum hostis in saltu editiore castra communisset, seducta parte copiarum, præcepit his, quos relinquebat, ut ex more ignes excitarent, speciemque præberent totius exercitus : ipse per avias regiones circumducta manu, hostem superiore aggressus loco depulit.

Lappyes P. Licinio Proconsul pagos quoque sub specie deditiois obtulerant, qui recepti, et in postrema acie collocati terga Romanorum ceciderunt.

Scipio Africanus cum adversa haberet bina hostium castra, Syphacis et Carthaginensium, statuit Syphacis, ubi multa alimenta erant, aggredi nocte ignemque injicere, ut ex ea re Numidas quidem ex suis castris trepidantes cederet, Pœnos autem, quos certum erat ad succurrendum sociis præcursuros, insidiis dispositis exciperet. Utrumque ex sententia cessit. Hæc omnia hisce Josuam insidiis sunt persimilia, ac ducum magnorum stratagemata.

10. RECENSUIT SOCIOS. — tum ut ex eis ordinaretur aciem per centurias militum contra Haienses pugnaturas; tum ut ex inito numero postea constaret, num quis in pugna futura occubisset, et quot illi forent; tum denique ut paucos militum turmas præmitteret, majorem vero partem exercitus longius longe subsequi juberet, ne ab Haiensibus conspici posset. Si enim Haienses totum exercitum Hebræorum, qui erat sexcentorum militum, vidissent, consternati fuissent, nec auri urbe egredi : jam autem videntes paucitatem eorum, qui præmittebantur, ausi fore eos invadere, uti fecerant prius.

12. QUINQUE ALIENI MILLIA VIROS ELEGERAT, ET POSUERAT IN INSIDIIS INTER BETHEL ET HAI. — Eo ordine et fine, quo dixi versu 3, scilicet ad urbem civibus egressis vacuam invadendam et occupandam. Pro Bethel perperam Septuaginta habent *Belhaven*. Bethel enim legendum cum Hebræis, Chaldæis et Romanis, æque ac versu 9.

13. OMNIS VERO RELIQUUS EXERCITUS AD AQUILONEM

URBIS HAI) ACIEM DIRIGERAT, ITA UT NOVISSIMI ILLIUS MULTITUDINIS OCCIDENTALEM FLAGANTEM ATTINGERENT. — Pro novissimis Hebraice est *קקב* *qeb*, quod Chaldæus, Masius; Pagninus et Valabius vertunt *insidias*. Radix enim *קקב* *qeb*, significat calcaneum; inde *קקב* *qeb* est supplantare, insidiari, decipere : unde Jacob idem est quod *supplantator*. Verum Noster, Septuaginta, Arabis et alii melius vertunt *extremi*, vel *novissimi* : Hebraice enim *קקב* *qeb*, quia significat calcaneum, que extrema hominis est pars, hinc significat rei extremum et novissimum. Sensus ergo est, *q. d.* Josue direxit aciem exercitus sui ad Aquilonarem urbem Hai partem, ita tamen ut ultimum agmen, sive novissimum, ad Occidentalem urbem partem, ubi latebant insidie, se dilatarent, ut scilicet insidiis se jungeret, et si opus esset, auxilium ferre possent. Eodem ergo redit sensus, sive veras *insidias*, sive veras *novissimas*; insidie enim erant ad Occidentem, ibi pariter erant novissimi eo se dilatantes.

ANIT ERGO JOSUE NOCTE ILLA (cum toto reliquo exercitu) ET STIETIT IN VALLIS MEDIO. — Videtur hic versus pugnarè cum versu 9, ubi dicitur : « Josue autem nocte illa transiit in medio populi. » Sed respondeo non pugnarè. Est enim hic anaphoræ, sive recapitulatio. Hic ergo fuit rex gesto ordo : Josue nocte, præmissis insidiis, eas cum toto populo eadem (non sequenti, ut vult Masius) nocte subsequutus est ad dimidium vallis, que media erat inter ipsum et urbem Hai; sed illa ut major exercitus sui pars non ita foret conspicua, ac vel colle, vel fossis, curribus aut sylvis tegeretur, ne Haienses tantam multitudinem errantes terreterentur, nec urbe egredi auderent. Mansit ergo Josue nocte illa in medio populi sive castrorum, sed sub finem noctis, post summo mane, paucis secum delectis sociis versus urbem contendit, ut Haienses foras pelliceret. Quod ergo hic ait, « nocte illa, » intellige finiente, hoc est in aurora, sive summo mane in crepusculo. Haienses igitur videntes eum cum paucis, illico in eum ex urbe eruperunt, ac a multitudine Hebræorum sensim se aperiente circumventi, omnes ad unum cæsi sunt.

Discat hic dux belli a Josue esse vigil et matutinus, atque audiat Leonem Imperatorem in *Tacticis*, cap. II, num. 4 : « Sobrius autem et vigilantem esse decet, ut in maximo acierum apparatu animo quasi excubet. Nocte enim quando animus maxime requiescit Imperatoris, sæpe sententia versando mutatur, sæpe cogitando confirmatur. »

14. CONTRA DESERTUM. — id est contra aciem Josue, que veniebat ab Aquilonari urbis parte, ubi pariter erat desertum; vel, ut alii vertunt, locus campestris : utrumque enim significat Hebræorum *קרב* *araba*. Hebræi addunt *למקד* *lam-moed*, id est, ad tempus constitutum, scilicet illa hora, que eruptioni a rege erat indicta.

15. JOSUE VERO ET OMNIS ISRAEL CESSERUNT LOCOS SIMULANTES METUM. — id est fugam ex metu, quasi fingerent mutescentes cæci ab Haiensibus, ut prius ab eis cæsi fuerant. Hebraice est *קקב* *innegu*, id est *percuti sunt*, hoc est, simulrunt se percuti, vel ita se gesserunt ac si percuterentur et fugarentur. Sic enim Hebræi sui verba sæpe per videri vel apparere exponunt.

16. AT ILLI VOCHERANTES PARITER, ET SE DUTRO EXHORTANTES PERSECUTI SUNT EOS. — Fideliter in terrore reddidit sensum, etsi non verbum verbo. Ad verbum enim Hebræum est, et *evocati vel excitati sunt omnis populus in civitate, persequendo eos, q. d.* Haienses urbe egressi, videntes Hebræos fugere, suo clamore excitaverunt omnes qui in urbe manserunt, ad persequendum eos, ita ut nullus in urbe remaneret.

17. ET NE UNUS QUIDEM IN URBE HAI ET BETHEL REMANSISSET. — Vide hic temeritatem et stoliditatem Haiensium, ortam ex præfidentia prioris victorie. Debuerant enim ad urbis tutelam alios quos relinquere, ac portas æque claudere, ne per insidias Hebræi illam occuparent; sed excecati a Deo volente eos tradere Hebræis, neutrum fecerunt.

18. DIXIT DOMINUS AD JOSUE : LEVA CLYPEUM QUI IN MANU TUA EST CONTRA URBEM HAI. — Pro *clipeum*, Hebraice est *קרב* *kidon*, quod Joseph quoque, Symmachus et Theodotus vertunt *clipeum* Septuaginta vero, Chaldea et recentiores vertunt *loricam*, vel *telam*, aut *hastam*, aut *versutum*. Verisimile est Josue clypeum hasta in altum sustulisse, ut ab insidiis a tergo urbis a se dispositis conspici posset : illudque eis signum a Josue fuisse datum (licet Scriptura id non exprimat), quo admonerentur, urbem civibus egressis vacuam a tergo invadere.

Erat *secundo*, hæc clypei a Josue elevato, signum presentis opis, virtutis et ultionis divinæ, sicut et elevatio manuum Moysi contra Amalec, dum Josue cum eo pugnarè; unde et allare a se in victoriam erectum vocavit : « Dominus exaltatio mea, » vel « Dominus vexillum meum, » *Exodi* XVII, 42 et sequentibus. Vide ibi dicta. Hinc clypeum consue quoque omnes in altum elevatum tenuit Josue, quousque omnes Haienses cederentur, ut dicitur versu 26.

Porro S. Hieronymus (si tamen ipse est auctor) Quæst. in libros *Regum*, asserit locum huic, in quo clypeum extulit Josue, esse aream illam, in qua aram mutantem tangens tenensque Oza a Deo percussus occubuit, II *Reg.* VI. Unde I *Paral.* cap. XIII, vers. 9, vocatur arca *Chidon*.

Allegorice Origenes : Josue sive Jesus pretendit manus versus Hai, id est mundum a demone vastatum, ac vastationi (hanc enim significat Hebraice Hai) et excidio ob scelera a Deo addictum, quando Jesus Christus manus suas cruci affixit, et affixas tenuit, donec omnis contra demonem et mundum victoria consummaretur.

Andi S. Augustinum, *serm. 93 De Temp.*, extensionem manuum Moysi contra Amalec (quod multo magis Josuane hic elevatione haste competit) extensioni manuum Christi in cruce contra diabolum allegorice adaptantem: « Adverte, frater: Moyses manus quidem levat, non tamen extendit. Cui ergo servabatur ut manus extenderet, nisi Domino nostro Jesu Christo, qui extentus in cruce universum orbem complexurus, brachia pietatis expandit? Moyses ergo levavit manus; et licet non expandit, tamen ista elevatione mysterium crucis ostendit. Videte, frater, jam tunc per Sacramentum crucis superatas esse adversarias gentes. Et nos, frater dilectissimi, si adjuvante Domino manus erigimus, diabolum superamus. In manibus opera debemus accipere: si ergo talia sunt opera tua ut illa possis in altum in conspectu Domini levare, potes etiam et tu in teipso adversarios tuos extinguere. Quis bene manus levat, nisi qui per elemosinam jugiter in celo thesaurizat? »

Porro apte clypeus in hasta representat crucem Christi, quia crux nobis est clypeus et hasta: ipsa enim omnia arma tam defensiva quam offensiva subministrat. Ipsa enim est clypeus nobis ad repellendum omnes tentationes carnis et demonis. Ipsa est hasta ad carnem configendam et demandam.

19. SUCCENDERUNT EAM, — ignem injicientes in aliquas Halensium domos, ut fumum excitarent, quod signum darent Josue et Hebraeis a se captam jam esse urbem. Nam postea Josue rursus totam urbem jussit cremari, vers. 28.

20. VIDENTES FUMUM URBS AD COELUM USQUE ASCENDERET. — « Ad coelum, » id est altissime. Est hyperbole. Sic Poeta ait:

It clamor caelo.

Et:

Aurea femineus perstringit sidera clamor.

NON POTUERUNT ULTRA HUC ILLUCQUE DIFFUGERE. — Habebant enim a tergo urbem suam Hai jam ab hoste incensam, a sinistra altera insidiarum triginta millium partem, a fronte vero et a dextera totum reliquum Israelitarum exercitum, qui ab ortu ad meridiem se distendentes fugam paulo ante simulaverunt; jam vero conversi eos invadentes, undique cingebant, quod fuit consilium Josue, ut nemo hostium evaderet.

Hebraei habent, non erant eis ad fugiendum *צדית ידאין*, id est manus, id est locus: ita Masius et Pagninus; vel *facultas*: ita Chaldaeus et Vatablus. Utrumque enim significat *ידאין*, scilicet et locum, et vires sive facultatem.

27. PRAEDAM CIVITATIS DIVISERUNT SIBI FILII ISRAEL. — In Jericho praeda omnis fuit combusta, quia Deus eam statuerat anathema ad terrorem ceterarum urbium. In Hai vero Deus praedam dedit Hebraeis, ut eos pauperes ditaret et animaret ad securitatem praelia.

28. QUI SUCCENDIT URBEM, ET FECIT EAM TURREM SEMPERTERNAM. — Hebraice, *excussit Josue Hai, redegitque eam in aevum perpetuum, et in desolationem usque ad diem hanc*; Chaldaice, *fecit eam cumulum desolatum in perpetuum ad vastitatem*. Pro sempiterna Hebraice est *עולם*, quae vox saepe non aeternum nec perpetuum significat, sed longum tempus, quod tamen insigni quapiam rerum conversione interrumpatur. Sic Hai hic juxta nomen suum a Josue vastata et vasta, rursus post mille annos aedificata et habitata fuit tempore Esdrae et Nehemiae, cap. xi, vers. 31, quando videlicet nova post captivitatem Babylonicam videbatur esse aetas, novumque saeculum.

In Hai ergo impletum fuit illud *Isaia xxiv, 10*: « Atrita est civitas vanitatis, deserta est omnis habitatio, translatum est gaudium terre. » Vide ibi dicta.

29. RIGEM QUOQUE EJUS SUSPENDIT IN PATIBULO. — Septuaginta, *in ligno gemino*. In cruce enim et patibulo duo sint ligna oportet, unum erectum, alterum transversum, sive instar crucis, sive instar litterae Graecae *Γ*, aut Hebraeae *ⴌ*, quod Origenes hic, *homil. 8*, allegorice de Christi cruce interpretatur. Christi crux, ait, gemina fuit, haec est gemina et duplici ratione constat: quia visibiliter in cruce crucifixus est Christus, invisibiliter vero ipse diabolus, juxta illud *Coloss. ii*: « Chirographum quod erat nobis contrarium, tulit illud de medio affigens cruci suae, evicens principatus et potestates traxit, libere eas triumphans in ligno crucis. » Sic enim habet *Gregorius*, pro quo Latini habent « in semetipso. » Crux ergo fuit trophaeum diaboli, in qua ipse crucifixus est et triumphatus. Hinc aiebat Paulus: « Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. » *Galat. vi*. Nos enim mundo crucifigimur tunc, cum veniens princeps mundi in nobis non invenit quidquam; et nobis mundus crucifigitur, cum peccati concupiscentias non recipimus. Huc usque Origenes.

Porro Josephus more suo haec omnia narrat ad pompam, ut gratiora sint auribus Vespasianis et Romanorum, utque apud eos fama et honoris gentis suae, puta Judaeorum, consulat. Unde plura habet S. Scripturae dissona, imo contraria, ut quod ait, Hebraeos cepisse et servasse parvulos, feminas et servos urbis Hai, cum diserte Scriptura, cap. viii, vers. 23, asserat omnes ejus incolas a viro ad mulierem fuisse occisos.

30. TUNC AEDIFICAVIT JOSUE ALTARE DOMINO DEO ISRAEL IN MONTE HEBAL. — « Tunc, » scilicet sub illud tempus, quo devicta Jericho et Hai secure poterat Josue eum Hebraeis pergere in Sichem, ad montes Garizim et Hebal, ut eum jam terra a Deo promissa potirentur, confirmarent foedus olim cum Mose initum cum Deo in monte Sina, idque in eodem loco, in quo patriarcha Abraham, eum

primum relicta Chaldea terra sua, vocante Deo, Chanaanem esset ingressus, altare Deo erexit, *Genes. cap. xii, vers. 7*. Vide dicta *Levit. cap. xi, vers. 30*. Porro hos montes Garizim et Hebal silos esse juxta Sichem, non juxta Jericho, ut vult Eusebius sive Hieronymus in *Lectis Hebraicis*, diserte docet Josephus, lib. IV *Antiq. cap. ult.*, s. Hieronymus in *Epitaph. S. Zaula*, Adrichomius et alii.

33. ET PRIMUM BENEDIXIT. — Clare Noster sejun-

git ac dividit, quae in Hebraeo commiscetur hoc modo: *Sicut praecepit Dominus Moysi ad benedicendum populum Israel*. Subaudi, sic fecit Josue juxta formam benedicendi a Deo praescriptam, *Numer. vi*.

34. POST HEC LEGIT. — hoc est, legi jussit a Levitis. Ita enim praeceperat Deus per Moysen, *Deut. cap. xxvii*, ubi totum hunc ritum benedicendi et maledicendi explicuit; quare hic ea non repetam.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Gabaonites, simulantes se externos et remotos, pacem a Josue et Hebraeis dolose impetrant. Quare incaute eis jurantes Hebraei, dolo licet cognito, parcunt; sed ob fraudem signationi et aequationi eos addicunt.

1. Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis et campatribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hebraeos, et Amorrhæos, Chanaanæos, Pherezaeos, et Hevæos, et Jebuseos, 2. congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue et Israel uno animo eademque sententia. 3. At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quae fecerat Josue, Jericho et Hai, 4. et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, 5. calceamenta quoque perantiqua, quae ad indicium vetustatis pittacis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, et in frusta comminuti; 6. perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, et dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt: 7. Ne forte in terra, quae nobis sorte debetur, habitetis, et non possimus foedus inire vobiscum. 8. At illi ad Josue: Servi, inquit, tui sumus. Quibus Josue ait: Quinam estis vos? et unde venistis? 9. Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiae ejus, cuncta quae fecit in Ægypto, 10. et duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, et Og regi Basan, qui erat in Astaroth: 11. dixeruntque nobis seniores, et omnes habitatores terrae nostrae: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, et occurrite eis, et dicit: Servi vestri sumus, foedus inite vobiscum. 12. En panes, quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc siccif facti sunt, et vetustate nimia comminuti; 13. utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et soluti; vestes et calceamenta quibus induimur, et quae habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viae trita sunt, et pene consumpta. 14. Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os Domini non interrogaverunt. 15. Fecitque Josue cum eis pacem, et inito foedere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis. 16. Post dies autem tres initi foederis, audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri essent. 17. Moveruntque castra filii Israel, et venerunt in civitates eorum die tertio, quarum haec vocabula sunt, Gabaon, et Caphira, et Beroth, et Cariathiarim. 18. Et non percusserunt eos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes. 19. Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel, et idcirco non possumus eos contingere. 20. Sed

hoc faciemus eis: Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concilietur, si pejeraverimus; 21. sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cadant, aquasque compertent. Quibus hæc loquentibus, 22. vocavit Gabaonitas Josue, et dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valde habitamus a vobis, cum in medio nostri sis? 23. Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna cadens, aquasque comportans in domum Dei mei. 24. Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servis tuis, quod promississet Dominus Deus tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omnem terram, et disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, et providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, et hoc consilium inivimus. 25. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum et rectum videtur, fac nobis. 26. Fecit ergo Josue ut dixerat, et liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur. 27. Decevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini, credentes ligna, et aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

4. QUIBUS AUDIIS. — Refert ad stragem ab Hebraeis editam in Jericho et Hai, non ad fœdus in Hebal cum Deo initum, quod proxime processit: illud enim obiter tantum inseritur; nam posterius configit post expugnatas urbes intermedias, ut secure omnes peregre possent in Sichem et Hebal, ut iam dixi.

LITTORE MAGNI MARIS, — puta maris Mediterranei, quod erat magnum respectu maris Galilee et maris Mortui, quorum utramque est in Judæa. Porro juxta mare Mediterraneum habitabant Tyrii, Sidonii alique Phœnices, qui gente et genere erant Chananæi, item Philisini, qui Chananæis expulsis eorum urbes occuparunt. Quæ hi omnes (eorumque regiones) traditi erant Hebraeis, etsi sua ignavia eas reipsa non occuparunt.

3. AT HI QUI HABITABANT IN GABAO. — Gabaon urbs erat magna et potens, habebatque incolas robustissimos, ut dicitur cap. x, 2; distabat a Jerusalem itinere durorum circiter horarum versus Occidentem, sita erat in tribu Benjamin in monte: unde dicta Gabaon, id est mons vel collis. Audi Adrichomium in *Descript. terræ sanctæ*, pag. 47: «Gabaon metropolis olim et regia urbs Hebræorum, qui orti ab Hevæo filio Chanaan, distat ab Ierusalem stadiis plus minus quinquaginta, in monte Silo sita, ut auctor est Brochartus. Unde et ibi dicitur fuisse excelsum maximum. Habuit post se civitates Capbara, Berothi et Cariathiarim: sub vero attributa est filio Aaron Levitis. Nunc vero, ait Hieronymus, possessio illius villa eodem nomine in quarto milliario Bethelis contra Orientalem plagam, juxta Rama et Remmon, ubi Salomon obtulit victimas. Hujus incolæ Gabaonitæ induiti vestibus tritis, et vestitatem præ se ferentibus, in dolo supplices ad Josue venerunt in Galgala, et callide fœdus iniierunt: deprehensa fraude in aquarios et lignarios templi perpetuo mancipati sunt, dicti Nathimæi, id est dati vel donati ad serviendum templo; quos cum Saul postea delere voluisset, ob hoc tota terra tribus annis fame afflicta est. Hic Salomon in tabernaculo Moysi (erat quippe hic ta-

bernaculum, I *Paral.* xvi, 21, et II *Paral.* i), immolatis super altare aeneum mille hostias, sapientiam a Deo petiit et obtinuit, » III *Reg.* iii, 9.

A. ET CALLIDE COGITANTES. — Hebraice, *fecerunt etiam ipsi in calliditate*, vel astutia astutalique prudentia, videlicet callide et prudenter cogitantes quomodo sibi prospicerent, ut faciebant alii Amorrhæi: sed hi belli inibant consilia, unde victi cæsiq; sunt; at Gabaonites prudentiores, simulatione remotionis habitationis, vitam ab Hebraeis petierunt et impetrarunt. Videbant enim se, licet bellicosos et fortissimos, Deo pro Hebraeis pugnante, resistere non posse. Quare hæc in re non peccarunt, sed pie et prudenter egerunt. Videbant enim se excidium evadere non posse, nisi per hanc simulationem supplices fierent Hebraeis, in qua licet mendacia nonnulla miscerent, tamen bona fide putarunt in articulo tante necessitatis licitum esse mentiri, quod olim putavit Plato, Cassianus alique viri sapientes.

TULERUNT SIBI CIBARIA. — Sic quoque veritit Chaldeus, quin et Septuaginta, si apud eos, ut ex Syro vult Masius, legatur *ἴσμεν*, non autem *ἴσμεν*, id est *institerunt*, uti legitur Complutensibus: sic et Hebræa, si pro γ legatur affine γ , scilicet לֶחֶם *titstaindu*, pro לֶחֶם *titstairu*. Radix enim לֶחֶם *tseda* significat victum vel annonam. Masius vero, Cajetanus cæterique recentiores, quia per γ legunt *histairu*, hinc vertunt *legatos egerunt*, vel *legatos se sinularunt*; γ *tsir* enim significat legatum, inde in hitpael לֶחֶם *histairu* significat legatum agere vel simulare. Ita Martinus in *Lexico*.

SACCOS (cibariis aliisque rebus ad iter necessarios plenos) VETERES ASINUS IMPONENTES. — Ita legendum cum Hebræo, Chaldeo, Romano et cæteris. Irrepsit ergo mendum in Septuaginta, qui pro מִשְׂכָּוֹת , id est asinis, habent מִשְׂכָּוֹת , id est humeris.

5. QUÆ AD IUDICIUM VETUSTATIS PUTEAS CONSULTA ERANT. — «Pittacijs,» id est variis frustis resarta. Hebræum enim מִשְׂכָּוֹת *tsatu* significat varium vellus diversis particulis consutum, quod S. Franciscus

dicere solebat, vestes et calceos rappeciatos pauperatis esse indices, ideoque eos suis assellis commendabat. Hinc Masius vertit, *quorum sola frustis suspecta erant*.

PANES QUORUM, etc., DEHI ERANT, ET IN FRUSTA COMMINUTI. — Hebr. vocantur panes לֶחֶם *nicidion*, id est *punctorum*, scilicet qui præ ariditate in frusta et micæ, eæ puncta comminuerentur, aut comminui facile possent. Unde Arias vertit, *panes punctatis*; Vatablus, *mucidos*; Septuaginta, *situ obsitos et cæcosos*; Masius, *mucere maculosos*: mucidos enim habet mucoris maculas quasi puncta; Chaldeus, *cruetulas*; alii, *adustos*, a rad. *iacat*, id est urere.

6. PERRENERUNTQUE AD JOSUE, QUI TUNC MORABATUR IN CASTRIS GALGALÆ. — Verisimile est enim Josue post eversam Jerichuntem et Hai, rediisse ad prima castra in Galgalis, ideoque in Galgalis fixisse et munivisse castra contra incursum Chananæorum. Galgala enim erat juxta Jordanem, trans quem morabantur in urbibus munitis tribus Gad, Ruben et dimidia Manasse, quas ad se evocare, vel ad eorum urbes se recipere poterat, si a Chananæis promeretur. Quare ex Galgalis processit ad expugnationem Jerichuntis, Hai et cæterarum urbium, relicti impedimentis et inbelli turba in Galgalis, utpote loco et natura et arte munitissimo, præsertim ab vicinia Jordanis, atque expugnatis eversisque urbibus redibat ad castra in Galgalis, ibique manebat donec Dei monita in alias expeditiones evocaretur, ut colligitur ex cap. x, 7, 43; xiv, 6.

Audi Leonem Imperatorem de loco castrorum precepta suis ducibus dantem in *Tacticis*, sive de ordinanda acie cap. xi, num. 1: «Aplicta igitur, sive fossatum (nam aplictum proprie fossatum totius exercitus est) valide quantum potes munies. Si in locis spaliis laxisque commode castra ponere poteris, ita facias: sin minus, non negliges, sed sedulo, firmiter et dense castra ponas; illa autem loco imprimis fugies, que aliquid prope celsius ac eminentius habent, ne illud inimici noctu et confestim anticipantes, multa mala vobis ex eo loco inferant.» El cap. xi, num. 27: «Castra munire semper tutum est, et amicissime patrisque tempore. Si prope hostes fueris, fossatum circumvallatum, et ita castra tua in tuto ponas. Si enim aliquid adversum contingat, minus imperatorum dicitur exire aliquando: Non putaram.» Idem præceptum dat Vegetius, *Aliantus*, *Cylianus*, *Lipsius*, *Valtrinus* et alii, qui de re militari scriperunt. Subjungit Leo non expedire ut castra dñi eodem loco consistent, ob serdes et immutabilias, que a singulis quotidianè in loco arcto egeruntur, ideoque aerem inficiunt, ac morbos et pestem generant, uti in Italia et alibi experti sumus, et in dies experimur, per adventum exterorum pestem invehentium.

DE TERRA LONGINQUA VENIMUS. — Mentuntur, sed

id sibi licitum putant ad salvandam suam suorumque vitam; et licet mendacium hoc mox ab Hebræis deprehendendum scirent, tamen ob religionem juramenti quod extorserunt, sibi parcendum sperabant.

7. NE FORTE IN TERRA QUÆ NOBIS SORTI DEBEATUR, HABITETIS. — Hebraice tantum est, *forte in medio mei* (id est, terræ mee, mihi scilicet a Deo promissæ, et inter nos sorte dividendæ) *tu habitas*. Tangunt rei punctum et veritatem, *q. d.* Si terra vestra nobis a Deo promissæ est, nolumus eam a vobis occupari et nobis adimi. Unde Deus veterat Hebræis ne cum incolis Chananææ fœdus inièrent, sed omnes mactarent. *Deuter.* vii, 2; *Exodi* xxxiv, 12, et alibi.

8. AT ILLI AD JOSUE: SERVI, INQUIUNT, TUI SUMUS. — Dicunt hoc non tantum per aulicissimum, uti aulici dicere solent sibi in vicem: Servus tuus sum; sed vere et sincere. Sciebant enim sibi ab Hebræis paritum non iri, nisi eis se subijcerent et servos efficerent. Cupiebant ergo servitutum vitam redimere. Unde et Josæ mortem naturalem eis in civilem, id est, in servitutem convertit. Ita Serrarius et alii. Id magis patet ex eorum dictis vers. 9 et sequentibus.

9. RESPONDERUNT. — Hebraice, *et dixerunt filii Israel*, id est, quisque Israelita, *ad Hevaum* (Gabaonite ergo erant Hevæi): *Forstian in medio mei tu sedes* (habitas), *et quomodo feriam tecum fœdus?* Hoc enim veterat Deus, *Deut.* vii, 2.

DE TERRA LONGINQUA VALDE VENERUNT SERVI TUI IN NOMINE DOMINI DEI TUI. — Hebraice, *ad nomen Domini Dei tui*, hoc est, exciti fama potentia et prodigiorum Dei tui, quibus ipse in deserto Og et Schon reges, vestros hostes, percussit. Tacent excidium Jerichuntis et Hai, quia illud novum et recens erat, nec poterat ad longinqua (quales se fingunt) tam cito pervolare. Vide hic eorum astutiam artemque fallendi. Unde nonnulli censent a *Gabaon* et *Gabaonite* derivatum Italianum *gabare* et *gabatore*, id est, decipere et deceptor. Hinc patet Gabaonitas, metæ potentis Dei vindicte in hostes Hebræorum exercite periculosos, ejus majestatem, potentiam et divinitatem agnovisse, ac in eum ut solum Deum verum credidisse, vel ut in eum credant eamque colant, promptos et paratos se offerre: ideoque Deus eos præ cæteris Chananæis in sua idololatritia obstinatis servavit, ac Josue et Hebræos impulli ut eis parcerent, proserlytos facerent et suæ Ecclesiæ unirent. Alunt ergo: «Venimus in nomine Domini,» Hebraice, *ad nomen Domini*, *q. d.* Venimus excitati pro nomine et famam gestorum admirandorum Dei tui, ut vobiscum in eandem societatem conjungamur. Ita S. Augustinus, *Lyranus*, *Cajetanus*, *Arias*. Alibi venire in nomine Domini est venire Dei ope, potentia et virtute, ut *Psal.* cxvii: «Benedictus qui venit in nomine Domini.» Et *Jovan.* xvii: «Pater sancte, serva eos in nomine tuo,» id est, virtute tua. «Cum essent cum eis, ego servabam eos in

nomine tuo, » Id est virtute a te mihi data: sed ambulare in nomine Domini, est cum colere, invocare, et in eum sperare, ac rem quampiam agredi.

14. SUSCEPERUNT IGITUR DE CIBARIIS EORUM. — non ut eis ederet: habebant enim recentes ex frugibus terrarum panes: sed vel in symbolum amicitiae et fœderis, ut voluit Lyranus, Arias, Vatablus et Cajetanus: cibos enim accipere, et pręgustatos ab aliis degustare, antiquum et vulgatissimum fuit mutue communicationis, fidei, amicitie, hospitalitatis symbolum apud omnes olim nationes, et hodie quoque ab Orientalibus, æque ac ab Ibericis observatur; vel, ut Masius, explorandi causa, ut nimirum explorarent an vera dicerent, an scilicet vere panes essent vetustate aridi et inuicidi, ut ipsi æsserant. Opponit enim hoc ei quod sequitur:

ET OS DOMINI NON INTERROGARUNT. — q. d. Veracitatem legatorum ac longinquitatem explorantur suis oculis et manibus, non autem consulendo Dominum per pontificem Rationali, in quo erant Urim et Thummim, induto. Vide dicta Exodi xxviii, 30; adeoque errarunt et decepti fuisse. Fuit ergo hic aliquod Hebręorum peccatum, primo, inconsiderationis, quod cum Deum haberent presentem, dirigentem et respondentem, cum in re tam gravi non consuluerint; secundo, temeritatis et precipitationis, quod tam cito cum peregrinis et incognitis, imo de mendacio suspectis fœdus inierint, illudque juramento firmarint, nec prius rem tantam magis examinarint, an quis dolus in ea lateret, uti vere latebat; sed Deus id permisit, lumenque summ eis subduxit, ut Gabaonitas non agnoscentes et mententes tam in vita, quam in sui agnitione metueque et cultu servaret et promoveret. Quocirca Leo Imperator suo belli duci ita pręcipit in *Tactics*, cap. xx, num. 9: «Tarde ac circumspice deliberare, et ea que deliberata constitutaque sunt aliqua cunctatione aut formidine non rejicere, necessarium cum primis est: timor enim non solum tuta res non est, sed etiam rebus bonis inventis adversissima est.»

Moraliter, discite hic in rebus dubiis et arduis Deum consulere, ejusque lumen implorare, ac viros doctos et religiosos, pręsertim Confessarios ac Superiores, qui locum Dei tenent, adire et audire. Si sapiis ergo, nil magnum inchoato, nisi prius Deo consulto et proficiato. Ita Judas Machabeus semper ante pręlium legitur Deum invocasse, ideoque ejus ope tot tantisque victorias obtinuisse excepto ultimo pręlio, in quo non legitur orasse, ideoque licet fortiter pugnans, occubuit.

15. FECITQUE JOSUE CUM EIS PACEM, ET INTO FORDERE POLLICITUS EST QUOD NON OCCIDERENTUR. — Hebraice, *ad vincendum eos*, id est quod vitam eis conservaret, nec eos occideret. Hic enim erat finis pacis et fœderis a Gabaonitis expetiti. Audi S. Ambrosium lib. III *De Officiis*: Josue, inquit, quia adhuc

erat ignarus locorum, atque incolarum inscius, non cognovit fraudes eorum; neque Domium interrogavit, sed cito credidit. Adeo sancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non videretur: quis hoc reprehendat in sanctis, qui ceteros de suo affectu æstimant? Et quia ipsius amica est veritas, mentiri naminem putant, fallere quid sit ignorant. Libenter credunt quod ipsi sunt, nec possunt suspectum habere quod non sunt.

Quæres, an Josue licite poterit fœdus inire cum Gabaonitis, eisque vitam dare, cum Deus vetisset Hebręis fœdus cum Chananeis (quales erant Gabaonite) inire, jussissetque eos omnes occidi? Exodi xxii, 32. Respondeo, licite potuisse Josue fœdus cum eis inire postis duabus conditionibus. Prior erat, ut Gabaonite suas urbes, agros et ditiones cederent Hebręis: ipsis enim a Deo data erant; ac proinde eis se ut servos subijcerent. Posterior, ut fierent proselyti, ac relicti idolis suis, fidem cultumque veri Dei susciperent, itaque in unam cum Hebręis Ecclesiam ac Rempublicam transirent. Causa enim cur Deus eos jussisset occidi, erat quod ipsi essent idololatræ et scelerati, ac periculum erat ne Hebręos ad sua idola et scelera pertraherent. Hanc enim causam dat Deus, Exodi xxiii, 32 et 33, et *Deut.* vii, 4. Hoc autem periculo cessante permittitbat Deus ut eis parceretur et vita condonaretur; utrumque autem præstiterit Gabaonite: nam et servos se obtulere Hebręis, et eorum Deum agnovere, paratosque se obtulere ad ejus religionem capessendam; ergo Josue eis parcere poterat. Id ita esse patet primo, quia simili modo Hebręi dederunt fidem Rahab Chananeæ, quod ipsam omnesque ejus cognatos et affines servarent, ac fidem datam præstiterunt, quia scilicet Rahab cum suis se subjecerat Hebręis, ac parata erat fidem et religionem eorum capessere. Cur non simili modo poterat Josue vitam condonare Gabaonitis?

Secundo, quia Josue de facto pepererat Gabaonites, postquam dolo eorum detecto cognovit eos esse Chananeos, voluitque fidem eis datam et juratum servari. Hoc autem facere non potuisset, si hoc fœdus fuisset illicitum et a Deo vetitum. Nulla enim promissio, etiam jurata rata est et valida, que Deo Deique legi et jussui adversatur. Nemo enim potest se obligare aut promittere se legem Dei violaturum, vel contra eam facturum.

Tertio, quia Deus severe punivit posteros Saul, eosque jussit crucifigi, II *Reg.* xxi, 1 et seq., eo quod Saul Gabaonitas contra fidem a Josue datam occidisset. Voluit ergo Deus fidem eis datam esse ratam, ac sancte servari.

Quarto, quia Deus, *Deuter.* xx, 10, jubet Hebręis ut hostibus offerant pacem, ac si eam acceptent, cum eis fœdus iniant. Sub his autem etiam Chananeos comprehendi censent Interpretes. Nam quod Deus ibidem vers. 15 et 18, differentiam facit inter Chananeos prope, et alias gentes longinque

habitantes, in eo tantum facere videtur, quod veli Chananeos omnes omnino occidi, ne Hebręos ad idola sua pertrahant, in ceteris autem Gentibus velit parci mulieribus et infantibus. Magis idipsum patet ex dicendis vers. 19.

17. GABOON, ET CAPHIRA, ET BEROTH, ET CARIATHIARIM. — Videtur illis Chananeorum urbibus nomina indita variis de causis, petitis a loci sito, natura et ingenio, item a commodis et incommodis, que illis certe res vicine afferbant. Sic Gabaon Chananeum vocabulum *cubna* significat, quia urbs hæc sita erat in monte; Caphira significat *leuculum*, quia fortes instar leonum habebat incolæ; Beroth significat *puteos*, qui ibi erant excellentes et copiosi; Cariathiarim idem est quod *urbs sylvaram*, ob earum ibidem copiam. Ita Arias. Proprie Gabaon idem est quod collis iniquitatis et doloris, ait S. Hieronymus in *Nomin. Hebr.* quia Gabaon ante Josue erat urbs scelerata, ideoque doloribus plena, donec eam servavit et salvavit Jesus.

19. IERVAVIT ILLIS IN NOMINE (per nomen) DOMINI DEI ISRAEL, ET DICICO NON POSSUMUS EOS CONTINGERE. — Queritur, an juramentum hoc Principum datum Gabaonitis de vita eis servanda, illis obligavit ad fidem, quam eis dederat, præstandam? Obligasse negant Abulensis, Masius, Arias, Magalianus, Serarius et S. Augustinus hic, *Quest.* XIII.

Ratio est primo, quia hoc fœdus et juramentum fraude et dolo Gabaonitarum fuit extortum; secundo, quia in eo intervenit error personæ: putabant enim Josue et Principes se non cum vicinis Chananeis, sed extraneis et remotis, puta Arabibus vel Syris, quales se mentiebantur Gabaonite, fœdus inire et jurare, usque tantum se obligare intendebant. Juramentum enim, ut docent Sylvestri, Lessius et ceteri, sequitur naturam sui actus vel contractus, atque intelligi debet secundum conditiones et restrictiones, quæ in tali actu vel contractu intelliguntur. Hic autem intelligitur illa conditio: «Si non estis Chananeæ.» Quare cum Gabaonite essent Chananeæ, Hebręi intendebant quod cum illis nollent pacisci, nec fœdus inire, ac consequenter illis juramento se non obligare. Tertio, quia ipsum factum erat contra legem Dei, jubentem omnes omnino Chananeos deleri, *Num.* xxii, 32; *Deut.* xx, 16. Putarunt tamen Principes se hoc juramento obligari: ex quo errore colligas quanta ea ætate fuerit nominis divini reverentia et religio: permittitque Deus, quem consulere neglexerant, eos errare, ut inde Gabaonitarum salutem eliceret, in eosque suam clementiam ostenderet. Fuerunt tamen obligati Israelitæ renovata pactione, quia fraudem paulo post cognoscentes, prius pactum fidemque eis datam ratam habuerunt, ad hoc Deo eos impellente; nam Deo placuisse ut illis pacem ultro pelenitibus parceretur, fidesque data servaretur, connivendo in lege mortis con-

tra Chananeos lata, patet ex eo quod fœdus hoc a Saule violatum gravissime* Deus sit ultus, II *Regum*, cap. xxi, vers. 1. Hæc sententia est probabilis.

Probabilior tamen est contraria, scilicet hoc fœdus et juramentum obligasse Josue ac Hebręos ad fidem, et vitam Gabaonitis datam præstandam, uti censent Lyranus, Hugo, Dionysius, Cajetanus, S. Ambrosius, lib. III *Offic.* cap. x; Gratianus, lib. XXI, *Quest.* IV, cap. finali, ac fuse solideque Suarez, lib. II *De Juramento*, cap. xviii, qui citat S. Thomam, Bonaventuram, Richardum. Ratio est:

Primo, quia Deus permisit, imo quasi jussit rat parci Chananeis, si ipsi pacem peterent, ac suas urbes cederent Hebręis, eorumque religionem capesserent, uti ostendi vers. 15. Omnia autem hæc præstiterit Gabaonite. Ergo poterat, imo ex charitate debebat eis parci, fœdusque cum eis iniri. Idipsum satis significat Scriptura, cap. xi, 19, ubi ait: «Non fuit civitas, que se traderet illis Israel, præter Hevæum qui habitabat in Gabaon; omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel, et cederent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent sicut præceperat Dominus Moysi, » q. d. Ideo jussit Deus deleri Chananeos, quia ipsi obstinate resisterunt Hebręis; quia vero id non fecere Gabaonite, qui erant Hevæi, sed pacem petierunt, ideoque illam eis dari voluit Deus.

Secundo, quia solus hic Gabaonitarum non erat circa substantiam rei, aut circa id quod juramentum requirebat ut esset validum, sed circa accidens duntaxat, scilicet circa proximitatem vel longinquitatem habitationis eorum; ergo non vitabat, nec irritabat juramentum, nec fœdus juratum. Fuisset circa substantiam, si ipsi voluissent suas urbes suamque idolatriam retinere, itaque fœdus inire cum Hebręis: hoc enim erat a Deo vetitum, ideoque Hebręi nullo ad hoc juramento se obligare poterant; jam autem, cum offerant sua prædia Hebręis et eorum religionem cupiant amplecti, substantiam quod cum illis nollent pacisci, nec præstant: nec dolus illam violat aut elidit. Quare non fuit hic error personæ, sed alicujus accidentis personæ. Volebant enim Hebręi cum presentibus Gabaonitis contrahere fœdus; sed errabant in accidente, putantes eos remote, non propinque habitare, quod fœdus non vitat: sicut si quis contrahat matrimonium cum femina presente, valide contrahit, esto erret, putetque eam esse Italam, cum sit Germana.

Dices: Josue non intendebat contrahere cum Gabaonitis, nisi hæc conditione, quod non essent Chananeæ. Respondeo, adde, vel non manerent Chananeæ, si scilicet vellet persistere in hostilitate, infidelitate et impietate Chananeorum. Jam autem Gabaonite hæc tria a se abdicarunt, cupieruntque in amicitiam, religionem et pietatem

Moline
sibi adhi-
mant.

Prob. 1.

■

Hebræorum transire. Quare jam non Chanaanii, sed potius Hebræi et proselyti censendi sunt, cum qualibus Josue oplabat fedus inire.

III. Tertia, quia dolus hic non erat noxius, sed commodus Hebræis. Quid enim profuisset eis cædes et mors Gabaonitarum, nisi ad opinionem et infamiam crudelitatis barbara, quod petentes pacem maectassent, apud omnes gentes conciliandam? Vita autem eorum multum Hebræis profuit, quia eis usi sunt quasi servi ad lignationem et aquationem. Ergo dolus hic non vitabat fedus, nea faciebat Hebræos involuntarios; nam paulo post cognito dolo voluntarie fedus initum approbatur.

IV. Quarta, Gabaonite supplices petebant vitam duntaxat, offerentes soad omnem servitutum; quis nisi barbarus id eis negasset, eosque trucidasset? Sane id non fecit Taberlanes, nec Amnathes, nec Ottomanus, nec quis alius quantumlibet crudelis et tyrannus.

V. Quinta, Josue potuisset et debuisset, ac proinde voluisset eis parcere, si ipsi sine dolo fatendo se Chanaanæos se ipsi subjecissent, et in servos adlissent. Hec enim erat mens Dei, uti jam ostendit. Ergo cum ipsi idem nunc faciunt, eis parcere debuit, esto dolo aliquis interveniat: unde et de facto dolo cognito eis pepercit.

VI. Sexto, id discrete ipsi hic fatentur et asserunt: « Juravimus, inquit, illis in nomine Domini Dei Israel (cujus fidem et cultum ipsi agnoscunt et suscipere cupiunt) et ideo non possumus eos contingere. » Et mox: « Ne contra nos ira Dei concitetur, si pejeraverimus. » Nota est juravimus, scilicet in preterito; loquuntur ergo de juramento non post dolum agnitum renovato, sed primitus ante doli cognitionem prestitum, eoque se obligari asserunt. Item patet ex violatione hujus juramenti, quam Deus ultus est crucifixione posteriorum Saulis, II Reg. XXI. Hinc patet responsio ad argumenta contrariæ sententiæ. Denique verisimile est Eleazarum Pontificem cognito dolo Deum consuivisse (hoc enim jusserrat Deus Num. XXVII, 21), quid in re tam gravi et perplexa facto foret opus; aut certe Josue Deum orasse, et ab eo audisse ut Gabaonitis parceret, eorumque tam corpora quam animas per veræ religionis professionem servaret.

Dices: Chanaanæi erant homines sceleratissimi et corruptissimi, ideoque Deus omnes deleri jusserrat, ne sua vita affricarent Hebræis. Ergo licet Gabaonite metu mortis promitterent morum et vitiorum emendationem, tamen eis Hebræi credere non debebant, sed meture ne paulo post in pristina scelera relaberentur, ideoque illos omnes delere, uti jusserrat Deus. Respondedo, comminiter id verum erat, at non in Gabaonitis, qui tam serio se in servos ad omnia paratos et ad veri Dei cultum offerabant. Adde eorum mentem et constantiam fuisse probandam, eisque adhibendos fuisse religionis magistros, æque ac inspectores

et custodes, qui si deprehenderent eos ad sua idola relabi, ad Josue idipsum referrent, cuius erat eos castigare et exterminare, uti jam fit Maranis et Judaæis ad Christum conversis; nec diabium Josue idipsum prestassent. Verum eventus docuit Gabaonitas in fide et Iudaismo fuisse constantes, ideoque Deus eorum eadem in Saulis posteris adeo graviter vindicavit. Rebelliosis hic non erat periculum, quia Gabaonite erant pauci exarmati et inter Hebræos distributi, ut inter se coire et contra eos conspirare non possent.

Dices hic quam sancta fides, presertim jurata, sit servanda hosti, etiam impio et infideli, quales erant Gabaonite. Idem discrete docet sanctique Leo Imperator in Tractat. sive de acie ordinanda. Fide enim sublata evertitur omnis hominum contractus et societas, que fidei quasi innititur, ut homines jam non homines, sed leones, tigrides et feræ esse videantur.

21. SED SIC VIVANT, UT IN USIS UNIVERSE MULTITUDINIS LIGNA CADANT, AQUALISQUE COMPONENT. — Principes hic Gabaonitas vita donant, sed servitute damnant, idque iusto, tum quia vitam duntaxat eis promiserant et jurarant; tum quia Gabaonite dolum fecerant, et fraude juramentum extorserrant; tum quia ipsi erant Chanaanæi, quos Deus volebat occidi, et si quibus ob deditionem parceretur, eos servituti addici. Mitis ergo fuit hec eorum pena, que tandem facta est honorata versu et conditio serviendi templo, uti patebit versu ultimo.

QUIBUS HEC LOQUENTIBUS, VOCAVIT GABAONITAS JOSUE, — ut Principum sententiam approbans, eandem quasi summus Princeps et Judex promulgaret Gabaonitis. Recte quoad sensum verit Interpres, quod in Hebræo sic ad verbum sonat, Cum locuti essent de illis Principes, vocavit eos Josue, etc. Hebræice enim וְיָסוּעַ מַעֲסוֹר non tantum sicut, sed et cum, vel quando significat.

23. ITAQUE SUB MALDICTIONE ERITIS, — pula sub servitute et onere lignandi et aquandi. Servitus enim onerosa est species quedam maledictionis, id est, maleficentie et castigationis.

27. DECREVITQUE IN ILLO DIE EOS ESSE IN MINISTERIO CUNCTI POPULI, ET ALTARIS DOMINI. — Duplex ergo fuit onus et officium Gabaonitarum: Præius, comportare ligna et aquam totis Hebræorum castris. Unde a Josepho, lib. XI Antiquit. cap. IV et V, vocantur *δυναται*, id est, publici servi.

Posterior, eadem comportare tabernaculo, et postea templo, cui fere soli additi fueræ post divisionem castrorum et tribuum, terraque promise possessionem, præsertim tempore Salomonis, idque ex prescripto et distributione exactioræ officiorum templi facta a Davide, quem verisimile est eos vocasse Nathineos, quorum crebra est mentio Esdræ cap. II, 43 et 50; cap. VIII, 20; Nehem. III, 26 et 31; I Paral. IX, 2. Nam Gabaonitas hos esse Nathineos non tantum recentiores docent, ut Lyranus, Masius, R. Salomon, Sigonius,

lib. V De Reipub. Hebræorum, cap. VII; Ribera, lib. III De Templo, cap. IV; Vilalpando in Apparatu, part. I, lib. II, cap. VII; sed et S. Hieronymus (si tamen ipse est auctor) in Tradition. Hebr. in lib. I Paral. : « Nathinei, inquit, id est donati (a radice וְנָתָן *nathan*, id est dedit), sunt Gabaonite, eo quod ad serviendum dati sint ad templum Domini, » donati, scilicet primum a Josue hic: unde Hebræice est וְנָתָן *nathanem*, id est dedit eos (unde Nathinei nomen) Tabernaculo; deinde a Davide: donati, inquam, ut subservirent Sacerdotibus et Levitis; non proxime tanquam Subdiaconi Diaconis, ut vult Sigonius, sed remote, ut laici, et exteri personis sacris ex Levi oriundis, idque indicat Scriptura, Esdræ cap. VII, 29, et I Paral. IX, 2. Unde et valde verisimile est Gabaonitas sacris Judaicis fuisse initiatos, ac per circumcisionem in Iudaismum transisse, uti bene probat Abulensis. Atque hæc de causa Josephus eos vocat sacros servos, id est, servos sacri templi. Nathineus ergo hebræice idem est quod *Deodatus*. Sic apud Carthusianos et alios Religiosos fratres licet vocentur donati vel oblati, scilicet ordini et Deo. Ii ergo Nathineis priscis sunt similes, ac recte Nathinei vocari queunt.

Dices: Salomon in templo fabricavit mare æneum aquis referendum, item aqueductus plures, quibus aqua influeret in templum. Erat insuper probatica Piscina juxta templum ad abluendas victimas Deo sacrificandas. Hebræi quoque ligna offerbant templo, et ad illud convehabant: ergo ad neutram munus opus erat Nathineis. Respondedo negando consequen-

tiam. Nam Salomon tot aqueductibus alleviavit quidem onus Nathineorum, non tamen omnino sustulit. Nam ex aqueductibus Nathinei aquam deportare debebant, non tantum ad altare, sed etiam ad omnes sacerdotum culinas allari vicinas. Idem dico de lignis. Insuper sacerdotes Nathineis utebantur ad quoslibet templi usus, uti nos utimur sacerdotibus eorumque ministris. Templum enim erat vastissimum instar urbis, ac quotidie plurima, et subinde millena (uti fecit Salomon) in eo oves, vituli et boves sacrificabantur, ad quorum ablationem, coctionem et cremationem ingens vis aquarum requirebatur. Quare sicut Sacerdotes et Levitæ per vices serviebant templo, tumque habitabant in templo, sic et Nathineis; alioqui verisimile est eos sparsim habitasse in urbibus sacerdotibus assignatis, eisque servisse. Denique Salomon in fabricando templo inter alios operarios usus fuit Nathineis, uti docet Vilalpando et alii.

IN LOCO QUEM DOMINUS ELEGISSET, — ad collocandum in eo Tabernaculum cum arca foederis, Cherubim et Propitiatorio, et consequenter ad sui venerationem, cultum, sacrificia et adorationem. Hic locus primo fuit in Galgalis, deinde in Silo, tertio in Nobæ, quarto in Gaba, denique in templo, cum illud Salomon extruxit. Porro area mansit in Galgalis toto septennio, quo Josue Chanaanæos debellavit: area enim erat in castris, castra autem erant in Galgalis, ut patet cap. X, vers. ult. Bellis septennalibus finitis, octavo anno ductatus sui, Josue transtulit aream et Galgalis in Silo, ut patebit cap. XVIII, vers. 1.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quinque reges Chanaanæi oppugnant Gabaonitas quasi transfugas; sed eis Josue succurrit, hostes fugat, qui lapidibus et cælo pluvientibus conteruntur. Moos, vers. 12, Josue sistit solem et lunam, donec hostes omnes profregisset. Deinde, vers. 22, quinque reges in spelunca latentes pedibus calcari et suspendi jubet. Denique, vers. 28, plures urbes expugnat, quo facto revertitur ad castra in Galgalis.

1. Quæ cum audisset Adonisedec rex Jerusalem, quod scilicet cepisset Josue Hai, et subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho et regi ejus, sic fecit Hai et regi illius), et quod transfugisset Gabaonite ad Israel, et essent federati eorum, 2. timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, et una civitatum regalium, et major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi. 3. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, et ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, et ad Dabir regem Eglon, dicens: 4. Ad me ascendite, et ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, et ad filios Israel. 5. Congregati igitur ascenderant quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, et castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. 6. Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ misere-